

Fragmenti antičke povijesti

Na području današnje Grčke živjeli su u davnoj prošlosti narodi koji su nam ostavili bogatu kulturnu baštinu.

Stari su Grci držali svojom matičnom zemljom Heladu, južni Balkan s otocima Egejskog i Jonskog mora, a u širem smislu i zapadnu obalu Male Azije. Grčku možemo podijeliti u tri geografska područja:

Sjeverna Grčka — Tesalija i Epir;

Srednja Grčka — Atika, Beotija, Fokida, Dorida, Lokrida, Etolija i Akarnanija;

Južna Grčka — Peloponez — Arkadija, Lakonija, Mesenija, Elida, Aheja, Argolida i Korinška prevlaka,

i otoci: Kreta, Eubeja, jugozapadni dio Egejskog mora — Kikladi, između Kiklada i Male Azije — Sporadi — koje s juga zatvara otok Rod a sa sjevera Sam.

Na sjevernom dijelu Egejskog mora bliže maloazijskoj obali i Helespontu leže eolski otoci: Lezb, Lemno, Imbar, a sjevernije Samotraka i Tas. Od grčkih otoka u Jonskom moru najznačajniji su Korkira, Leukada, Kefalenija i Zakint.

70-ih godina 19. st. smatralo se da povijest stare Grčke počinje od tzv. homerskog razdoblja, tj. da se u *Ilijadi* i *Odiseji* može vidjeti odraz grčkog društva u vremenu između 11. i 8. st. p.n.e.

Danas se na temelju arheoloških iskopavanja smatra da su prije homerskog razdoblja na području Grčke cvjetale kroz mnoga stoljeća kulture na visokom stupnju razvitka čiji su glavni centri bili na otoku Kreti, u Grčkoj — Mikena, Tirint i dr., i na obalama Male Azije — Troja.

U II. tisućljeću dolazi do seobe helenskih plemena, kao i ostalih Indoevropljana. Ove migracije ubrzale su raspad Hetitskog Carstva, potkopale vlast faraona XX. dinastije u Palestini i Fenikiji i izazvale seobu Etruščana iz Male Azije na Apeninski poluotok.

Prva od helenskih plemena bili su Ahejci, Jonjani i Eoljani. Oni su krenuli iz sjevernih dijelova Grčke na jug u Beotiju i na Peloponez. Postoji međutim niz teorija o postojbini Grka.

Sjeverna teorija, koja prevladava kod njemačkih i sovjetskih znanstvenika, ujedno najstarija, govori da su Grci nastanjivali sjeverno područje Balkana prije dolaska u Grčku. U Grčku su stigli dolinama rijeke Morave, Vardara i Bistrice i to u nekoliko valova, od kojih su prvi sačinjavali Ahejci.

Suprotna ovoj teoriji je tzv. istočna teorija koja ima pobornike kod angloameričkih arheologa. Oni smatraju da su Grci nastanjivali jugoistočni Balkan prije 3. tis. p.n.e., zatim su preko Bospora došli u Malu Aziju, odakle su ih istisnuli Hetiti, te su se morem prebacili u Grčku.

Treća teorija pretpostavlja da su se Grci na svom putu iz južnoruskih stepa na Balkanu razdijelili na dvije struje:

- jedna je prodrla iz sjeverne Grčke na Peloponez. Glavni predstavnici su Ahejci;
- druga, preko Bospora i Dardanela, prodire u Malu Aziju — glavni predstavnici su Dardanci i Trojanci.

Uzroci seobe mogu se tražiti u promjenama koje su nastale u prvobitnim zajednicama zbog povećanja broja stanovništva, nedostatka prostora za proizvodnju, raslojavanja i pojave privatne svojine.

Njihova najezda izazvala je jak otpor domaćeg stanovništva – Pelazga. Čini se da su ih Grci dijelom istrijebili, dijelom protjerali preko mora, a većina se asimilirala. Kad su Ahejci došli, na području sjeverne i srednje Grčke prihvatili su zrelu kulturu Krećana te postali nosioci mikenske kulture. Mikena je bila značajan i najveći centar kontinentalne Grčke u razdoblju od 17. do 13. st. p.n.e.

U 12. st. p.n.e. dolazi do seobe posljednje velike skupine Grka na krajnji jug Balkana – do seobe Dorana.

Već kod antičkih autora nalazimo podatke o seobi Dorana koji se temelje na mitovima i legendama, pa se ti moraju kritički promatrati. Tukidid smatra da su se Dorani doselili oko 80. godine nakon pada Troje. Povjesničari Isokrat i Efor govore o godini 1069. p.n.e. Prodor Dorana na Peloponez tijesno se povezivao s mitovima o povratku Heraklida. U tim se mitovima govori kako je Heraklo ostavio potomke u Argolidi, Lakoniji, Beotiji, na Rodu i drugdje. Neki od njih domogli su se vlasti, a drugi su bili prisiljeni bježati pred sinovima zakonitih vladara. Možda su se prognani potomci udružili s Doranima i uz njihovu pomoć vratili izgublenu vlast. Ovu mitološku priču nastojali su iskoristiti kasniji vladari koji su sastavili zamršenu genealogiju koja je kraljevski rod povezivala s božanskim Heraklom.

Pravac i osnovne etape seobe Dorana

Prva etapa dorske seobe kretala se iz južne Makedonije. Neki su Dorani krenuli morskim putem na otok Kretu i Rod, te na istok sve do obale Male Azije, a drugi su kopnenim putem krenuli u Tesaliju i Epir. Prošavši Termopilski klanac, oni zauzimaju Dropidu i mijenjaju joj ime u Doridu. Ovdje se nisu dugo zadržali. Ovo im je mjesto, barem za većinu njih, predstavljalo kratkotrajan odmor na putu za Peloponez, i samo se mali broj ovdje trajno naselio. Ostali Dorani krenuli su na Peloponez.

Prema arkadijskoj tradiciji oni su prvo pokušali kopnenim putem probiti se na poluotok preko Istma, ali nisu uspjeli. Odlučili su krenuti dalje morskim putem, što im je i uspelo. Naime, uz pomoć Lokridana oni su prešli Korintski zaljev i krenuli na poluotok, sa željom da prodru što dublje u unutrašnjost.

Prošli su Aheju i kršovitu Arkadiju koju vjerojatno nisu pokorili zbog siromaštva, te su zauzeli najplodnije i najgušće naseljene dijelove Peloponeza: Argolidu, Lakoniju, Meseniju i Istamsku prevlaku. Atiku nisu uspjeli osvojiti, ali im je ipak uspelo osnovati na zapadnim granicama grad Megaru iz koje su poduzimali pohode protiv Atene. Jaka i snažno utvrđena Akropola uspjela se održati.

Dorani su osvajali ove krajeve korak po korak. Izvan Peloponeza naselili su niz otoka – Kretu, Eginu, Teru, Rod i druge, te jugoistočnu obalu Male Azije – gradove Knid, Halikarnas i dr.

Postoji niz razloga kako su i zašto Dorani uspjeli osvojiti veći dio Grčke i održati svoju vladavinu tokom nekoliko stoljeća. Glavni je razlog bila brojna nadmoć i bolje oružje, jednako kao što su prije Ahejci pokorili Pelazge. Drugi je razlog bio oslabljena moć Ahejaca neprekidnim ratnim pohodima i borbama. Jedan od uzroka je bio i taj što je ahejsko društvo bilo podijeljeno na klase i stoga nejedinstveno, dok je dorsko bilo besklasno. Ali Dorani nisu upali u Grčku kao osvajači nego kao zemljaci koji su imali jednake poglede na svijet i štovali iste bogove.

Seobom Dorana na dulje se vrijeme odredio razmještaj grčkih plemena.

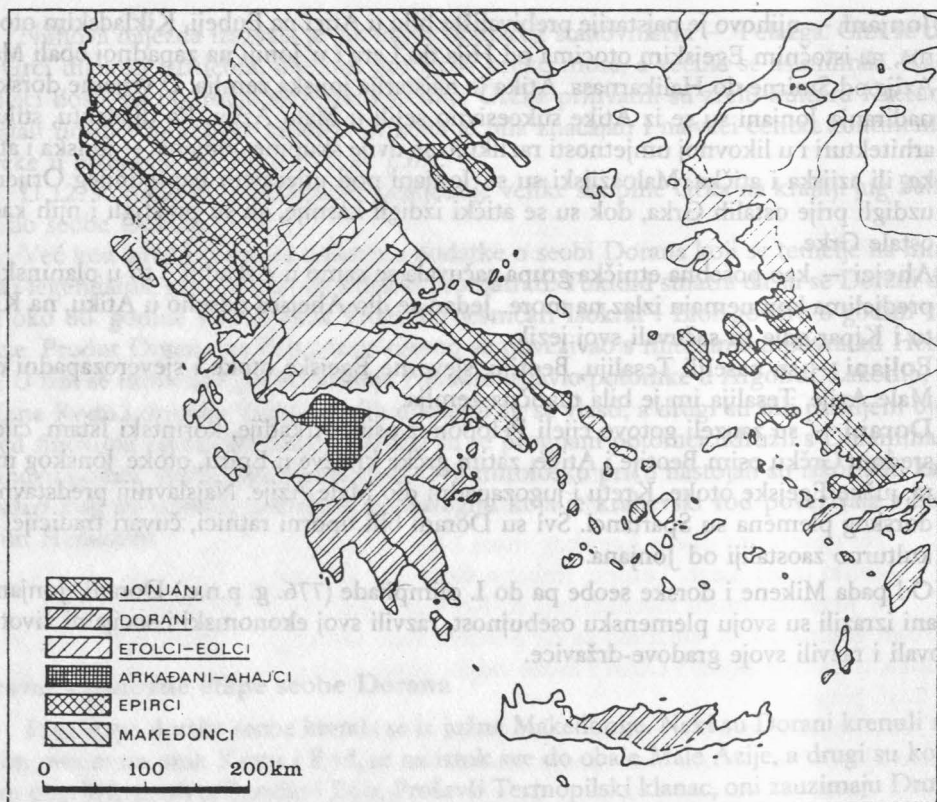
Jonjani – njihovo je najstarije prebivalište bilo u Atici na Eubeji, Kikladskim otocima, na istočnim Egejskim otocima od Hija do Lera i u Joniji na zapadnoj obali Male Azije od Smirne do Halikarnasa. Atika je najstarija jonska zemlja. U vrijeme dorskog nadiranja Jonjani su se iz Atike sukcesivno selili u Malu Aziju. Po dijalektu, stilu u arhitekturi i u likovnoj umjetnosti razlikuju se dvije skupine Jonjana – jonska i atička, ili azijska i atička. Maloazijski su se Jonjani pod utjecajem naprednijeg Orijenta uzdigli prije ostalih Grka, dok su se atički izdigli kasnije, ali su prestigli i njih kao i ostale Grke.

Ahejci – kao posebna etnička grupa sačuvala se samo u Arkadiji, i to u planinskim predjelima koji nemaju izlaz na more. Jedan se dio Ahejaca odselio u Atiku, na Kretu i Kipar gdje su sačuvali svoj jezik.

Eoljani – su naselili Tesaliju, Beotiju, sjeverne Egejske otoke i sjeverozapadni dio Male Azije. Tesalija im je bila matična zemlja.

Dorani – su zauzeli gotovo cijeli Peloponez osim Arkadije, korintski Istam, cijelu srednju Grčku osim Beotije i Atike, zatim grčke krajeve u Epiru, otoke Jonskog mora, južne Egejske otoke, Kretu i jugozapadni dio Male Azije. Najslavniji predstavnici dorskog plemena su Spartanci. Svi su Dorani bili uporni ratnici, čuvari tradicije, ali kulturno zaostali od Jonjana.

Od pada Mikene i dorske seobe pa do I. olimpijade (776. g. p.n.e.) Dorani, Jonjani i Eoljani izrazili su svoju plemensku osebnost, razvili svoj ekonomski i socijalni život te osnovali i razvili svoje gradove-državice.

Grčka — plemenske skupine